

BOEKBESPREKING.

Sudhof. (Karl). *Geschichte der Zahnheilkunde. Ein Leitfaden für den Unterricht und für die Forschung.* 206 Seiten mit 125 Abbildungen im Text. Verlag. J. A. Bartsch, Leipzig. Preis M. 84.

Dit boek, door den bekenden geneeskundigen geschiedvorscher prof. dr. Karl Sudhof geschreven, verdient alle aanbeveling.

Het is breed opgezet, vlot van stijl, beknopt; hoewel het toch zeer veel geeft en versierd met vele afbeeldingen, welke wij hier voor het eerst aantreffen.

Waar wij anders voor 'n onderwerp verschillende tijdschriften moesten naslaan, vinden wij het in dezen leidraad kort en duidelijk bijeengebracht: b.v. over het voorkomen van tandbederf in zeer vroege tijden; tandheilkunde uit Oud-Egypte, Babylonië, Assyrië, China, Oud-Indië, tandtechniek uit Etrurië enz. Hetgeen bij Grieksche, Romeinsche en Arabische geneeskundige schrijvers over tandheilkunde voorkomt, is hier gemakkelijk na te gaan.

De gronden echter waarop Plinius onder „Hellas” gebracht is, lijken mij eenigszins gezocht. Ook had ik verwacht, dat aan Plinius vergeven zou worden, dat hij in boek XXX. (vertaling Hardouin) zoo veel onzinnigs mededeelt en wel daarom, omdat hij zelf zegt dat dit middelen der Magiers waren. (de vanitates magicae, de commenta magicae artis) en omdat hij hun kunst: „intestabilem, irratam en inanem” noemt.

Onder de afbeeldingen mis ik eenige door Sudhof reeds gegeven in zijne „Studien zur Geschichte der Medizin” (deel X); ook die uit het beroemde Leidsche H. S. van Teodoricus, den bisschop van Cervia. Onder zeer veel bijzonders vinden wij b.v. dat de bovenkaaksholte reeds lang vóór Highmore door Leonardo da Vinci is afgebeeld en beschreven, dat ook Eustachius deze sinus reeds kende.

Wanneer op bldz. 158, prof. Sudhof zegt, dat te Parijs een soort gilde bestond van „tabletiers et remetteurs de dents d'ivoire”, weet ik wel, dat dit bij Holländer; die het van Gurlt overnam, voorkomt; doch

op mijne inlichtingen, reeds vóór den oorlog daaromtrent bij de Bibliothèque Nationale te Parijs genomen, wist men van zoo'n corporatie niets af.

't Is wel aardig op bldz. 167 het getuigenis van een zeventien-eeuwsch arts (Strobelberger) te lezen, welke er eerlijk voor uitkomt, dat de „dentspices" het heelkundige deel der tandheilkunde beter verstonen dan artsen.

Wanneer op bldz. 170 onze Haagsche heelmeeester, Kornelis van Solingen, besproken wordt, treft het mij, dat Sudhof niets zegt over de afbeeldingen der tandborstels, welke men in van Solingen's werk aantreft.

Zeer handig — en gelukkig niet overdreven — is de opgave van literatuur aan het einde van elk hoofdstuk. Een tabel met algemeene literatuur en een uitstekende naam- en zakenlijst — ook 'n kleine Grieksche — maken het naslaan van het een of ander bijzonder gemakkelijk.

Een lezenswaardig boek voor arts en tandarts; een werkelijke leidraad voor de bestudeering der geschiedenis van ons beroep, hetwelk in den loop der tijden zoozéer in belangrijkheid is toegenomen, dat 'n buitenstaander, 'n bekend geschiedvorschcr als Sudhof, er toe overging, ons zijne geschiedenis treffend te schetsen.

G. H. BISSELING.

Proskauer (dr. Curt). *Die Zahnarztneikunst des Breslauer Stadt arztes Matthaeus Gottfried Purmann (1648—1711)*. Mit 4 Abbildungen und 6 Tafeln. (Deutsche Zahnheilkunde, Heft 46).

Proskauer laat ons in deze aflevering kennis maken met de mondheilkundige verrichtingen van den Breslauschen heelmeeester Purmann.

Deze bewoog zich wel is waar niet op zuiver tandheilkundig gebied, want tandverwijderingen verrichtte hij zelf niet, doch liet ze over — vooral misschien als ze wat lastig waren — aan den „Zahn-Artzt". (anno 1693, bldz. 11). Hij is echter tot dusver de eerste, die bij de beschrijving der verrichtingen tot vervanging van verloren gegane elementen der mondholte van een „model in was" spreekt (bldz. 10).

Veel handelt over oorlogs-chirurgie; verwondingen der kaken en van de zachte deelen der mondholte. Met de pennevruchten van onze

Blancardus en van Solingen was Purmann ook bekend; op bldz. 37 vindt men de plaatsen uit hunne werken kort vermeld. Bij vroegere heelmeesters treft men dikwijls het een en ander aan, hetwelk slaat op kaken, tandvleesch en tanden en deze uitlatingen kunnen zeer veel bijdragen om tot een beter begrip van de ontwikkeling van ons beroep te komen.

Over kaak-operaties wordt b. v. ook gesproken in: „Een dominé-operateur in de zeventiende eeuw en nog iets”, van Dr. C. A. Daniels.

Proskauer geeft het portret van Purmann, titelprenten, eenige afbeeldingen uit zijne werken, alsmede eene opgave van nageslagen algemeene bronnen en literatuur; eene lijst van boeken over Purmann en van diens werken.

G. H. BISSELING.

Die Herstellung normaler Kieferbeziehungen bei veralteten bezw. schlecht verheilten Unterkieferfrakturen von Dr. Med. Dent. Otto Prager, Zahnarzt in Elberfeld. Mit 2 Tafeln und 41 Abbildungen. *Deutsche Zahnheilkunde*. Heft 50—1921. George Thieme, Leipzig.

De Therapie der kaakverwondingen, bevrucht als zij gedurende den oorlog is geworden, door kunnen en kennen der tandheelkunde van de laatste tientallen jaren, heeft op haar beurt de tandheelkunst verrijkt, met waardevolle toepassings mogelijkheden, heeft de ernstige werkers in ons vak een arbeidsveld geopend, waarop de professie trotsch mag zijn. En hoewel den chirurg bij deze therapie een voorname plaats toekomt en hij bijna steeds onmisbaar is bij deze klasse van arbeid, de meeste bevoegde onder hen noemen de tandheelkundige medewerking onontbeerlijk en waardevol; waardevol omdat de resultaten te bereiken bij bekwame aanwending der tandheelkundige hulpmiddelen dikwijls wonderlijk zijn te noemen en de arme verminkten die ervan genieten, onnoemelijk veel verloren levensgeluk vermogen terug te geven. Bij alle bijna onoverkomenlijke moeielijkheden die onze collega's, welke zich in de oorlogvoerende landen hebben bezig gehouden met het behandelen van kaakgewonden hebben ontmoet, is door hen ontzaggelijk veel genoegdoening geoogst en 't kan dan ook geen verwondering wekken, dat P., welke gedurende bijna den geheelen oorlogsjijd medewerker is geweest aan de Dusseldorfsche Kaaklazaretten van Prof. Bruhn, zijn proefschrift weidt aan het hem geliefd geworden

onderwerp. In tegenstelling met menig lijvig boekwerk over deze materie in den laatsten tijd verschenen, is deze dissertatie tot 87 bladzijden, litteratuuroopgaaf inclus, beperkt. Zij heeft ten doel zooals in het eerste Hoofdstuk, „De oorzaken van slecht genezen onderkaaksfracturen”, blijkt, als wegwijzer te dienen bij het in normalen toestand brengen van gelaatsverminderingen en verkeerde consolidatie bij onderkaaksfracturen en -defecten en aanvulling der laatsten, na den oorlog ten gevolge van verkeerde toepassing der therapie *gedurende* dien. Schrijver stelt voorop dat hij op grond van zijne ervaring in de D.sche Kaaklazaretten de verouderde kaakfractuur als kenmerkend voorbeeld heeft gebruikt; dat echter volgens dezelfde beginselen als bij dezen, de operatieve of spontaan ontstane kaakfracturen of -defecten tengevolge van tumoren of destructieve processen of bij afwijkingen in de stofwisseling enz. op dezelfde wijze kunnen behandeld worden.

Het is den schrijver gelukt in zeer beknopten vorm een bijna volledig denkbeeld te geven van de behandelingsmogelijkheden der onderkaaksbreuken en herstelling van defecten. Ondanks beknoptheid verzuimt schr. niet alle hulpfactoren critisch en oordeelkundig te belichten, noch blijft hij in gebreke, een overzichtelijk historisch beeld te geven van de ontwikkeling der therapie en techniek. (Hoofdstuk II „therapie van verouderde onderkaaksbreuken in het algemeen”). In ditzelfde hoofdstuk stelt Pr. in korte trekken de plaats vast, die de Orthodontie toekomt in het kader der Therapie en bereidt hierdoor logisch zijn IIIe Hoofdstuk „De onbloedige en bloedige repositie” voor.

Behalve het stellen van de indicatie der therapie aan de hand van den aard van het defect, de dislocatie of daarmee gepaard gaande complicaties (diagnostiek) worden in dit bestek de meest voorname moderne kaakverbanden en repositie apparaten en hunne toepassingsmogelijkheden aan oordeelkundige critiek onderworpen. Het tweede deel van dit hoofdstuk behandelt „de chirurgische repositie met orthopaedische nabehandeling”. Het betreft hier in hoofdzaak die gevallen, waarbij gelijktijdig defecten met verkeerde vergroeiing, 't zij beenig of door pseudarthrose, voorkomen en die met min of meer ernstige functioneele en cosmetische stoornissen gepaard gaan en waarbij operatieve scheiding der continuïteit is aangewezen. Vooral de extensiemethode in verbinding met intra en -extraorale verbanden is hier een ruime plaats gegeven. Als aanhang van dit kapitel geeft P. een opsomming van de „Regelen der reponeringsapparaten bij verouderde gevallen; I. Aan tanddragerende kaakdeelen: 1. bij lichte ge-

vallen: a) veerende bogen, b) gummibanden, c) hellend vlak; 2. bij gemiddeld ernstige gevallen: a) gummibanden, b) schroefbeweging, c) intraorale schaarverbanden; 3. bij ernstige gevallen: a) extraorale schaarverbanden (voor kindeelen alleen, b) Schellhom's Balkapparaat, c) nagelextentie, d) chirurgische splijting.

II. Aan tandelooze kaakdeelen: 1. lichte gevallen: a) veerende pelotten met opgebrachte guttaperchalagen; 2. gemiddelde gevallen: a) pelotten in verbinding met schroeven of het Bimmsteinsche expansieapparaat, b) opbeetplaten met opgebrachte guttaperchalagen, c) pelotten in verbinding met gummibanden in het tanddragende kaakdeel; 3. bij ernstige gevallen: Nagelextentie met of zonder operatieve splijting.

In Hoofdstuk IV wordt de retentie der fragmenten behandeld. Het schuifspoor, gecombineerd met allerlei verbandmethoden en steunschilden heeft hier het leeuwenaandel.

Hoofdstuk V „Der knochenheilungsprozess”, geeft in hoofdzaak een duidelijk en vrij volledig inzicht van de beenimplantatie bij defecten, waarbij aan storende invloeden bij de breukheeling, als pseudarthrose en andere oorzaken die de vergroeiing der beeneinden storend beïnvloeden grondig aandacht wordt geweid.

Na zeer in het kort (Hoofdstuk VI) het nut der toepassing van (steun-)prothesen te hebben overdacht, gaat P. in zijn laatste hoofdstuk over tot een beschrijving van een achttal door hem, in hoofdzaak ernstige, behandelde gevallen. De resultaten (met Röntgenopname en foto's der patiënten) geven een goed denkbeeld van de gunstige resultaten. 45 afbeeldingen verlichten den text. En ofschoon, naar schr. aan het eind meedeelt, wegens technische en andere bezwaren in het licht der tijdsomstandigheden, een aantal fotografische- en Röntgenopnamen achterwege moesten blijven, maakt het geheel toch een zeer gunstigen indruk. Voor hen die zich voor de behandelde stof interesseeren is dit werkje, dat bovendien menig bruikbaar practische wenk inhoudt, de lezing overwaard.

J. S. BRUSKE.

Deutsche Zahnheilkunde in Vorträgen Heft 44:

I. *Die Verwendung des Chlorphenolkampfers bei der Behandlung der granulierenden Wurzelhautentzündung und ihrer Ausgänge* von G. Heinrich.

II. *Beiträge und Versuche über die Frage der Entstehung Keilförmiger Defekte* von Rudolf Müller.

III. *Guszfüllungen für Frontzähne* von Dr. Paul Wüstrow.

Gelijk uit de titelsvermelding blijkt, is deze aflevering der „Deutsche Zahnheilkunde” ontstaan door samenvoeging van drie opstellen, waarvan het eerste 12, het tweede 16 en het laatste 17 bladzijden druks beslaat, zoodat wat de omvang betreft, de grenzen van het gemiddelde tijdschriftartikel niet worden overschreden. Ook wat de inhoud aangaat valt bij lezing hetzelfde te constateeren, ten minste van I en III. Men is dan ook geneigd zich af te vragen waaraan deze opstellen een naar hun aard wel wat uitzonderlijken en weidschen publicatievorm te danken hebben.

Voor wat betreft het eerstgenoemde vindt de lezer de motieven van den uitgever Prof. Walkhoff voor bedoelde indicatie-stelling in het thema zelf: zowel de gastheer als de schrijver zijn enthousiaste voorstanders van chloorphenolkamfer en dat niet sinds vandaag of gisteren. Reeds vijftien jaar geleden introduceerde Walkhoff het in de tandheelkunde en ook zijn jongst verschenen leerboek der conserveerende tandheelkunde getuigt van zijn groote voorliefde voor het middel. Een zoo gezaghebbende ondersteuning verleent ongetwijfeld meerdere waarde aan hetgeen Heinrich ons te vertellen heeft. (Elders vindt men een gedetailleerde inhoudsvermelding). Een duidelijke beschrijving van de technische aanwending waaraan ook Walkhoff in een narede een beschouwing wijdt, doet de eenvoud daarvan uitkomen wat haar betekenis voor de algemeene praktijk zeer ten goede komt, temeer waar de medicamenteuze behandeling van wortel granulomen wortelpunt-resectie overbodig maakt, een resultaat dat naar mijn oordeel ook met andere middelen bereikbaar is. Want een schaduwzijde aan de inlijving in het legertje der tandheelkundige geneesmiddelen verbonden is de penetrante geur.

Onze artsenijschat heeft te dien opzichte aan uitbreiding waarlijk geen behoefte! Hoewel een kwestie van appreciatie (of depreciatie) had de schrijver daarop wel mogen wijzen!

Van meer omvattenden aard is het tweede opstel dat nieuw licht poogt te ontsteken over de genese van de wigvormige defekten. Bepaalden, met uitzondering van Miller, de schrijvers over dit onderwerp zich tot theoretische bespiegeling, Müller heeft zich ten doel gesteld om door experimenteele bewijsvoering tot een verklaring te komen, die behalve mechanisch-chemische oorzaken het ontstaan door een gebrekkige verkalking van den glazuurcementrand omvat. Het laatste wordt door een serie histologische afbeeldingen ondersteund. Er wordt dus door Müller een nieuwe toon aangeslagen, die alleszins aandacht verdient.

III. In hoeverre Wüstrow er in geslaagd is de caviteit-preparatie der fronttanden voor inlegvullingen te vereenvormigen op rationeelen grondslag gelijk hij zich ten doel heeft gesteld? Ieder die het inlay-procédé bij de fronttanden heeft toegepast zal ongetwijfeld uit eigen overweging de algemeene beginselen als zelf-retentie, paralleliteit der caviteitswanden, enz., aan de anatomische gesteldheid hebben aangepast en de linguale zwaluwstaartvormige verankering als de meest doeltreffende bevonden. In dat opzicht brengt Wüstrow geen nieuws. Het oorspronkelijke van zijn werkwijze is meer van bijkomstigen aard, in dien zin dat hij de retentie tot zijn eenvoudigsten vorm beperkt en de proximale caviteit aldus prepareert, dat cervicale en incisale wand sterk divergeeren en een labiale wand ontbreekt. De axiale wand maakt tevens een stompe hoek met den bodem van de linguale verankering, zoodat de afdruk gemakkelijk uitneembaar is. Al naar gelang van de afmetingen van het approximaal op te bouwen deel wordt de linguale verankering meer of minder incisaalwaarts uitgebreid.

Aan de hand van een reeks afbeeldingen wordt de caviteitpreparatie voor verschillende gevallen verduidelijkt.

De zelfretentie past de schr. voor de ondertanden aldus toe, dat de verankering overeenkomstig de kauwdruk aan de labiale zijde wordt gebracht, op dezelfde wijze als bij de boventanden linguaal. Het aesthetische bezwaar wordt z. i. gecompenseerd door de weinige zichtbaarheid der ondertanden, een stelling, die in zijn algemeenheid wel opgaat doch door de vele uitzonderingen op den regel sterk aan bedenking onderhevig is en schablonenhafte doorvoering van een dergelijk retentiesysteem zonder individualiseering niet aannemelijk doet zijn.

De verdienste van W.'s methode is de eenvoud der caviteitpreparatie gepaard aan goede retentievorm met behoud der intacte pulpa.